

Глушенкова А.А., к.г.н.,
Державний університет
телекомунікацій

СТРУКТУРА ІННОВАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ПІДПРИЄМСТВ СФЕРИ ТЕЛЕКОМУНІКАЦІЙ ТА ІНФОРМАТИЗАЦІЇ

Визначено поняття інноваційного потенціалу підприємства з точки зору його структури. Систематизовано підходи до визначення складових інноваційного потенціалу підприємства. Визначено особливості структури інноваційного потенціалу телекомунікаційного підприємства у відповідності до завдання управління ним. Охарактеризовано основні елементи структури інноваційного потенціалу підприємства.

Ключові слова: *інноваційна діяльність, інноваційний потенціал, підприємства сфери телекомунікацій та інформатизації, структура інноваційного потенціалу, складові інноваційного потенціалу.*

Постановка проблеми. У сучасному світі інноваційна складова розвитку підприємства є основним джерелом зростання. Світова практика показує, що сталий розвиток виробництва і підтримку його конкурентоспроможності в довгостроковій перспективі залежить від інновацій.

Активний розвиток підприємств сфери телекомунікацій та інформатизації неможливо уявити без прискорення інноваційного процесу, яке призвело до її безпрецедентного зростання, що впливає практично на всі галузі та суб'єкти ринку. Телекомунікаційні технології визначають сьогодні рівень науково-технічного прогресу, створюють передумови для економічного зростання і включення вітчизняних підприємств в світові економічні процеси.

За даними Державної служби України у 2015 частка реалізованих послуг підприємствами сфери телекомунікацій та інформатизації становила близько 20% від всієї сфери послуг України [22]. У той же час, в 2015 менше 12% підприємств сфери інформатизації та телекомунікації створювали передові технології [14]. Це свідчить про актуальність проблем розвитку і реалізації інноваційного потенціалу підприємств цієї сфери.

Управління інноваційним потенціалом підприємства тісно пов'язане з величиною і структурою інноваційного потенціалу підприємства, реалізація якого є необхідною умовою здійснення інновацій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розвиток теорії та практики управління інноваційним потенціалом зробили такі вітчизняні вчені, як О.С.Кузьмін, С.М. Ілляшенко, В.В. Козик, В.М. Геєць, А.В. Гриньов, М.О. Кравченко, О.С. Федоніна, О.Є. Гудзь, Є.В. Колесніков, Н.І. Чухрай, Л.І. Федулова, С.В. Вовчок та інші. Серед зарубіжних економістів, які працювали у цьому напрямку, можна відзначити: Й. Шумпетера, Р. Фатхутдінова, К. Фрімена, Д. Кокуріна, К. Познанського та ін.

Питання структури інноваційного потенціалу підприємства висвітлено в публікаціях Гольдштейна Г.Я., Ільєнкової С.Д., Сафонова Є.Н., Паламаренка Г.А., Громеки В.І., Дзюбіної А. В., Фірсової С.М., Чеботар С.В., Багрової І.В., Тищенко Т.І. та ін.

Невирішена раніше частина загальної проблеми. Незважаючи на те що в останні роки в багатьох роботах досліджуються питання управління інноваційним потенціалом підприємства, в науковій літературі не існує чіткого однозначного визначення як суті, так і складових та структури інноваційного потенціалу підприємств сфери телекомунікацій та інформатизації, що утруднює подальшу конструктивну оцінку та надання рекомендацій по удосконаленню системи управління інноваційним потенціалом підприємства.

Мета статті – розкрити суть поняття інноваційного потенціалу підприємств сфери телекомунікацій та інформатизації з точки зору його структури, визначити особливості структури інноваційного потенціалу даних підприємств, охарактеризувати основні його складові.

Викладення основного матеріалу. Перш ніж розглядати складові інноваційного потенціалу підприємства, необхідно визначити його сутність. Категорія інноваційного потенціалу визначається в науковій літературі неоднозначно. Існує велика кількість різних підходів до визначення терміна «інноваційний потенціал підприємства».

Недоліком «ресурсного» підходу до визначення інноваційного потенціалу підприємства [1, 2, 10, 11, 15, 17, 19], на нашу думку, є те, що він не враховує умови використання можливостей, створених наявними ресурсами, зокрема і готовність підприємства до впровадження інновацій.

При іншому підході [13, 23] інноваційний потенціал визначається як здатність або можливість підприємства до здійснення інноваційної діяльності. Проте, на нашу думку, таке визначення неконкретне, оскільки не розкриває суті здатності підприємства до здійснення інноваційної діяльності

Ще один підхід полягає в тому, що інноваційний потенціал розглядається як міра готовності підприємства вирішувати поставлені інноваційні завдання [4, 16].

Так, на думку Фатхутдінова Р.А., інноваційний потенціал підприємства являє собою міру готовності виконувати завдання, що забезпечують досягнення поставленої інноваційної мети, тобто міру готовності до реалізації інноваційного проекту або програми інноваційних перетворень і впровадження інновацій [24]. Проте, таке визначення може потребувати додаткових уточнень для виключення суб'єктивності в подальшій оцінці інноваційного потенціалу підприємства.

Цікавим є синтетичний підхід до трактування поняття інноваційного потенціалу, який ґрунтуються на перших трьох базових підходах. Наприклад, Беляєв О.Г. та Корнілов Д.А. описують інноваційний потенціал як «сукупність ресурсних можливостей до створення, організаційних здібностей до розвитку і економічної готовності до втілення інноваційної діяльності економічними суб'єктами різного рівня» [3]. На думку Волкової Г.Л., інноваційний потенціал підприємства-це сукупність трьох складових: всіх видів ресурсів, потенційних можливостей і науково-творчої компоненти, наявних в розпорядженні підприємства, які можуть бути мобілізовані для досягнення цілей інноваційного розвитку [5]. На нашу думку, такі визначення мають дещо абстрактний характер та не дають змогу впровадити конструктивний спосіб оцінки інноваційного потенціалу.

Ми пропонуємо під інноваційним потенціалом телекомунікаційного підприємства розуміти наявність ресурсів у поєднанні з умовами, які забезпечують сукупну можливість підприємства генерувати нові знання та впроваджувати інновації.

На нашу думку, такий підхід дозволяє врахувати основні складові поняття інноваційного потенціалу, а саме: ресурси, що можуть бути використані для ведення інноваційної діяльності, умови здійснення інноваційної діяльності, можливості підприємства розробляти та впроваджувати інновації. Крім того такий підхід дозволяє конкретизувати інноваційну діяльність підприємств сфери телекомунікацій та інформатизації, оскільки ці підприємства орієнтуються в основному на надання послуг, у тому числі й інформаційних.

Ефективне управління інноваційним потенціалом підприємства передбачає створення системи управління, яка базується на комплексному розвитку та використанні всіх його складових. Це передбачає докладне вивчення структури інноваційного потенціалу.

Під структурою інноваційного потенціалу підприємства ми пропонуємо розуміти сукупність взаємопов'язаних компонентів інноваційного потенціалу, які забезпечують можливість досягнення цілей інноваційної діяльності підприємства.

На сьогодні в науковій літературі не існує однастайності у визначенні компонентів інноваційного потенціалу підприємства.

На думку Гольдштейна Г.Я., основними елементами інноваційного потенціалу підприємства є НДДКР, маркетинг, виробництво, управління [6].

Ільєнкова С.Д. поділяє інноваційний потенціал на науково-дослідну, проектно-конструкторську, технологічну, виробничу, комерційну, складові [9].

Громека В.І. в своїх наукових працях виділяє наукову, освітню, управлінську, технічну компоненти інноваційного потенціалу [7].

Сафонов Є.Н., Паламаренко Г.А. зазначають, що сильним в інноваційному сенсі вважається підприємство, що володіє кваліфікованими науковими кадрами, матеріально-технічним, інформаційно-методичним та організаційним забезпеченням [17].

Дзюбіна А. В. виділяє наступні складові інноваційного потенціалу [8]: наукову, виробничо-технологічну, маркетингову, кадрову, матеріально-технічну, фінансову, інформаційну.

Фірсова С.М. та Чеботар С.В. під елементами інноваційного потенціалу підприємства пропонують розуміти організаційно-управлінську, науково-технічну, маркетингову, виробничо-технологічну, інформаційну, кадрову й фінансово-економічну складові [26].

На нашу думку, ці підходи пропонують неструктурований погляд. Доцільно було б розглядати складові інноваційного потенціалу базуючись на їх взаємозв'язку та зв'язку з основними завданнями управління інноваційним потенціалом підприємства.

Цікавим є підхід до визначення складових інноваційного потенціалу Багрової І.В. та Тищенко Т.І., які пропонують складові інноваційного потенціалу поділяти на дві групи залежно від властивостей інноваційного потенціалу, які вони забезпечують: інноваційної сприйнятливості (кадровий, інформаційний, організаційно-управлінський та мотиваційний елементи) та інноваційної реалізованості (фінансовий, матеріально-технічний та ринковий елементи) [25]. Проте, однозначна належність окремих елементів (наприклад, організаційно-управлінського, кадрового) до тієї чи іншої групи видається дещо дискусійною.

Враховуючи результати сучасних наукових досліджень та використовуючи системний підхід до визначення структури інноваційного потенціалу підприємства, ми пропонуємо розподілити складові інноваційного потенціалу на 4 групи: інформаційно-інтелектуальні, фінансово-економічні, матеріально-технічні та організаційно-управлінські (рис. 1).

Рис. 1. Складові інноваційного потенціалу підприємства сфери телекомунікацій та інформатизації

Також видається доцільним розглянути складові інноваційного потенціалу відповідно до завдань управління ним, які вони дозволяють вирішувати (табл. 1).

Управління інноваційним потенціалом вирішує три основні завдання:

1. Формування інноваційного потенціалу - первинне планування і придбання ресурсів, необхідних для досягнення інноваційних цілей.

2. Розвиток інноваційного потенціалу - кількісне і якісне поліпшення показників стану інноваційного потенціалу на підприємстві.

3. Реалізація інноваційного потенціалу - процес перетворення компонентів інноваційного потенціалу в кінцевий продукт - інновацію.

Інтелектуально-інформаційна складова визначає можливості розробки і прийняття ідей, новацій і впровадження їх у практику у вигляді нових технологій, продуктів, послуг, організаційних та управлінських рішень, характеризує можливості персоналу підприємства використовувати нові технології, втілювати в життя нові управлінські рішення, впроваджувати інновації.

Таблиця 1

Складові інноваційного потенціалу телекомунікаційного підприємства

Складові інноваційного потенціалу підприємства	Основні завдання управління інноваційним потенціалом		
	Формування	Розвиток	Реалізація
Інтелектуально-інформаційна	забезпеченість науковою інформацією й інформацією про інновації та інноваційну діяльність у країні і за кордоном; забезпеченість висококваліфікованими спеціалістами-ученими, розробниками-інженерами, інноваторами, системними організаторами, винахідниками тощо; наявність інформації про зовнішні та внутрішні умови інноваційної діяльності	система професійного розвитку та руху персоналу; наявність накопиченого досвіду у розробці та реалізації інноваційних проектів	наявність об'єктів інтелектуальної власності (ліцензії, патенти тощо).
Фінансово-економічна	забезпеченість фінансами для здійснення НДДКР	забезпеченість фінансами розширення існуючих та початку нових НДДКР	наявність фінансових ресурсів, що забезпечують впровадження результатів НДДКР у виробництво; наявність ринку збуту інноваційної продукції.
Матеріально-технічна	забезпеченість необхідними матеріалами для проведення НДДКР	впровадження технологій, що дозволяють розширити інноваційну діяльність підприємства	наявність матеріально-технічної бази – устаткування, обладнання, інформаційно-комунікаційних систем, необхідних для впровадження інновацій
Організаційно-управлінська	система управління інноваційною діяльністю підприємства; система планування інноваційної діяльності підприємства	система мотивації інноваційної діяльності; розвинена екосистема інноваційної діяльності	наявність налагодженої інноваційної та інформаційно-комунікаційної інфраструктури

Управління трудовими ресурсами, зокрема персоналом організації є одним з основних аспектів управління інноваційним потенціалом, оскільки саме людський фактор в значній мірі визначає інноваційний потенціал підприємства сфери телекомунікацій та інформатизації. В рамках концепції управління людськими ресурсами витрати на персонал розглядаються як довгострокові інвестиції, а персонал стає об'єктом корпоративної стратегії. При цьому необхідно акцентувати увагу на необхідності створення команди, розвитку здібностей кожної людини і формуванні корпоративної культури

Виділяються основні напрямки розробки концепції інноваційного розвитку персоналу в телекомунікаційній компанії [20]:

- Планування інноваційного розвитку персоналу, що враховує перспективи компанії і професійне зростання кадрів. Узгодження темпів проведення інновацій з заходами по їх кадровій підтримці.
- Формування перспективних вимог до персоналу, створення організаційно-економічних умов для його інноваційного розвитку.
- Застосування різних форм навчання персоналу, в тому числі створення інноваційних корпоративних університетів.
- Забезпечення зацікавленості персоналу в інноваційній діяльності за допомогою матеріальної чи іншої мотивації.
- Набір і відбір інноваційних кадрів, підготовка інноваційних менеджерів.
- Застосування методик розвитку творчої активності персоналу (креативності)
- Формування та вдосконалення організаційної культури телекомунікаційної компанії, яка сприяла інноваційної діяльності.
- Оцінка і аналіз інноваційної активності кадрів, а також прийняття на цій основі відповідних рішень.
- Оцінка ефективності роботи системи управління інноваційним розвитком персоналу.

Загальна умова успішності інноваційної діяльності - достатнє фінансування. Рівень фінансування залежить від фінансового стану підприємства, стратегічної пріоритетності інноваційної діяльності, обраної інноваційної стратегії розвитку, попередніх інноваційних результатів.

Принципи організації фінансування інноваційної діяльності повинні бути орієнтовані на швидке і ефективне впровадження інновацій з їх комерціалізацією, що забезпечує зростання фінансової віддачі від інноваційної діяльності.

Важливою складовою інноваційного потенціалу підприємства є ринкові можливості, в цьому контексті підприємству варто приділяти значну увагу кращому розумінню ринку, поведінки споживачів, темпів прийняття новинки і розмірів потенційного ринку.

Обов'язковою умовою і джерелом інноваційної діяльності підприємств є досягнутий техніко-технологічний рівень. Чим вище техніко-технологічний рівень виробництва, тим радикальніші можуть бути впроваджені інновації і складніші для імітації конкурентами.

Як складова інноваційного потенціалу підприємства велике значення мають відповідні організаційні структури і система управління, особливо важлива така їх характеристика, як гнучкість.

Вагома складова частина інноваційного потенціалу підприємства - наявність ефективних інноваційних комунікацій, що дозволяють забезпечити комплексну взаємодію між усіма учасниками інноваційної діяльності в ході виконання відповідних етапів інноваційного процесу.

На нашу думку, запропонований погляд на структуру інноваційного потенціалу підприємства може слугувати основою для побудови ефективної системи управління інноваційним потенціалом телекомунікаційного підприємства та дозволяє провести об'єктивну оцінку як окремих його елементів, так і їх груп. Структура містить оптимальну кількість елементів, та може слугувати інструментом виявлення перспективних напрямів інноваційного розвитку підприємства.

Список використаної літератури

1. Агарков С.А. *Инновационный менеджмент и государственная инновационная политика* / Агарков С.А., Кузнецова Е.С., Грязнова М.О. М.: Издательство «Академия Естествознания», 2011. — 144 с.
2. Базилевич А. И. *Инновационный менеджмент предприятия* / Базилевич А. И. — М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2009. — С. 166.
3. Беляев О.Г. Оценка инновационного потенциала экономических систем / Беляев О.Г., Корнилов Д.А. // *Управление экономическими системами: электронный научный журнал.* — 2012.— № 3—39. — С. 66.
4. Васюхин О.В. *Стратегия формирования и развития инновационного потенциала промышленного предприятия* / Васюхин О.В., Павлова Е.А. // *Научно-Технический Вестник Информационных технологий, механики и оптики.* — 2010. — Вып. 2(66). — С. 113—119.
5. Волкова Г. Л. *Подход к управлению инновационным потенциалом промышленного предприятия* / Волкова Г. Л. // *Экономика и современный менеджмент: теория и практика: сб. ст. по матер. XXVIII междунар. науч.-практ. конф. № 28.* — Новосибирск: СибАК, 2013.
6. Гольдштейн Г.Я. *Инновационный менеджмент: Учебное пособие.* — Таганрог: Изд-во ТРТУ, 1998. — 132 с.
7. Громека В.И. *США: научно-технический потенциал.* — М.: Мысль, 1987. — 152 с.
8. Дзюбіна А. В. Розкриття змісту поняття “інноваційний потенціал” та визначення його складових / А. В. Дзюбіна // *Вісник Національного університету "Львівська політехніка".* — 2008. — № 628 : Проблеми економіки та управління. — С. 72–77.
9. *Инновационный менеджмент: Учебник для вузов* / С.Д. Ильенкова, Л.М. Гохбер, С. Ю. Ягудин и др.; Под ред. С. Д. Ильенковой. — М.: Банки и биржи; ЮНИТИ, 1997. — 327 с.
10. Князев С.А. *Управление инновационным потенциалом предприятия [Текст] : автореф. дис. канд. економ. наук:08.00.05 / С.А. Князев – Волгоград - 2010*
11. Коробейников О. П. *Роль инноваций в процессе формирования стратегии предприятия* / Коробейников О. П., Трифилова А. А., Коришунуов И.А. // *Менеджмент в России и за рубежом.* 2000. № 3. С. 56.
12. Лоцина, Л. В. Розвиток інноваційного потенціалу підприємства у контексті інтелектуальної складової [Текст] / Л. В. Кривенко, Л. В. Лоцина, В. М. Мілашенко // *Економічний простір : зб. наук. праць.* — Д., 2008. - № 18. - С. 281 - 286.
13. Медведева С.А. *Инновационный потенциал предприятия: сложность определения и основные особенности* / Медведева С.А. // *Креативная экономика.* — 2010.— № 10 (46). — С. 35—39.
14. *Наукова та інноваційна діяльність в Україні. Статистичний збірник* / Державна служба статистики України — К., 2015 — 255 с.
15. *Основы инновационного менеджмента: Теория и практика* / Под ред. П.Н. Завлина, А.К. Казанцева, Л.Э. Миндели. М.: Экономика, 2000. 475 с.
16. Поршнев А.Г. *Управление организацией* / Поршнев А.Г., Румянцева З.П., Саломатин Н.А. — 2000. — 650 с.
17. Сафонов Е. Н., *Особенности формулирования целей инновационной стратегии предприятия в современных условиях хозяйствования. Проблемы совершенствования управления предприятием в современных условиях* / Сафонов Е. Н., Паламаренко Г. А. // *Сборник материалов межрегиональной научно-практической конференции, Пермский университет.* — Пенза, 2000. — С. 92.
18. Сафонов Е. Н., Паламаренко Г. А. *Особенности формулирования целей инновационной стратегии предприятия в современных условиях хозяйствования. Проблемы совершенствования управления предприятием в современных условиях. Сборник материалов межрегиональной научно-практической конференции. Ч. 2.* — Пенза, 2000.

19. Селиванов С.Г. *Инноватика: Учебник для вузов* / С.Г. Селиванов, М.Б. Гузаиров, А.А. Кутин. М.: Машиностроение. 2008. — 721 с.
20. Сидорова Т. В. *Инновационное развитие персонала в телекоммуникационных компаниях* [Электронный ресурс] / Сидорова Т. В., Орлов К. В. // Журнал Т-Comm - Телекоммуникации и Транспорт Выпуск № 12. - 2011 С. 110-113 – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/innovatsionnoe-razvitie-personala-v-telekommunikatsionnyh-kompaniyah>
21. Соменкова Н.С. *Управление инновационным потенциалом промышленного предприятия* / Н.С. Соменкова // Вестник Нижегородского университета им. Н.И. Лобачевского. — 2011. — № 3 (1), — С. 243–245.
22. *Статистичний бюлетень «Діяльність підприємств сфери послуг»* [Електронний ресурс] / Державна служба статистики України – Режим доступа: <http://ukrstat.gov.ua/>
23. Трифилова А.А. *Управление инновационным развитием предприятия* / А.А. Трефилова. М.: Финансы и статистика, 2003. — 176 с.
24. Фатхутдинов Р.А. *Инновационный менеджмент* / Фатхутдинов Р.А. - СПб.: Питер, 2008. — 448 с.
25. *До питання визначення кола провідних складових інноваційного потенціалу промислового підприємства* / І.В. Багрова, Т.І. Тищенко // Вісник економічної науки України. — 2011. — № 2 (20). — С. 14-18.
26. Фірсова С.М. *Основні елементи інноваційного потенціалу* / С.М. Фірсова, С.В. Чеботар // Економічний вісник Донбасу. — 2011. — № 3. — С. 202-207.

Глушенкова Анастасія Анатольевна. Структура інноваційного потенціалу підприємств сфери телекомунікацій і інформатизації. *Определено понятие инновационного потенциала предприятия с точки зрения его структуры. Систематизированы подходы к определению составляющих инновационного потенциала предприятия. Определены особенности структуры инновационного потенциала телекоммуникационного предприятия в соответствии с заданиями управления инновационным потенциалом. Охарактеризованы основные элементы структуры инновационного потенциала предприятия.*

Ключевые слова: *инновационная деятельность, инновационный потенциал, предприятия сферы телекоммуникаций и информатизации, структура инновационного потенциала, составляющие инновационного потенциала.*

Glushenkova Anastasia. The structure of the innovative potential of enterprises in the sphere of telecommunications and information. *The concept of innovation potential in terms of its structure. Systematic approach to the definition of enterprise innovation potential constituents. The features of the structure of the innovation potential of the telecommunications companies in accordance with the innovative potential of the control tasks. To characterize the basic elements of the structure of the enterprise innovation potential.*

Keywords: *innovation, innovative capacity, the enterprise sphere of telecommunications and information, the innovation potential structure, components of innovation potential.*